

door Peter Verheesen en Eleonore Teitsma. Tenslotte bedank ik Jan Theeuwen (Staatsbosbeheer) en Henk Huijser voor de mooie dia's en Freek van Westreenen (Staatsbosbeheer) voor het maken van de kaarten.

SUMMARY

SCHUITWATER: AN IMPORTANT NATURE RESERVE FOR FUNGI

The Schuitwater nature reserve is situated on the west bank of the river Meuse in the province of Limburg, and is situated between the villages of Broekhuizen, Lottum, Melderslo and Swolgen. The reserve currently covers approximately 360 hectares and is managed by the Dutch Forestry Commission. At its heart is an old meander of the Meuse with open water, marshy forest and wet nutrient-poor grassland. This low-lying meander is surrounded by forests, dry, nutrient-poor grasslands, heathland and fen-meadows on the higher sandy soils. A fungal survey of some parts of nature reserve over the period 2000-2002 yielded 310 species, 47 of which are on the 'red list' as endangered species. The marshy forests in the meander are important sites for fungi, especially the ectomycorrhiza-

forming species (for example nine *Cortinarius* species, 20 *Russula* species). Another important area is 'De Pastoorswei' in the north of the nature reserve. This area has been extensively grazed by horses since 1976. The dry nutrient-poor grasslands are valuable habitats for fungi (*Hygocybe* grasslands). During the last three years, we recorded five species of *Hygocybe*, eight species of *Clavaria*, *Clavulinopsis* and *Geoglossum* and six *Entoloma* species. Some rare fungi were also found on horse dung, including *Poronia punctata*, *Conocybe pubescens* and *Psilocybe liniformans*. The Schuitwater nature reserve can thus be regarded as one of the most important areas for fungi in northern Limburg.

LITERATUUR

- ARNOLDS, E. 1994. Paddenstoelen en graslandbeheer. In: Kuiper Th. W., 1994. Paddenstoelen en Natuurbeheer. Wetenschappelijke mededeling KNNV nr.212. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht 75-89.
- ARNOLDS, E. & TH. KUYPER, 1996. Bedreigde en kwetsbare paddenstoelen in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Nederlandse Mycologische Vereniging, Wijster.
- ARNOLDS, E.J.M. & VAN OMMERING, G., 1996. Bedreigde en kwetsbare paddenstoelen van Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. IKC-Natuurbeheer, Wageningen.
- BROUWER, E. 2002. Indicatieve waarde van bedreigde paddenstoelen op de zandgronden. Natuurhistorisch Maandblad 02 (4): 53-58.

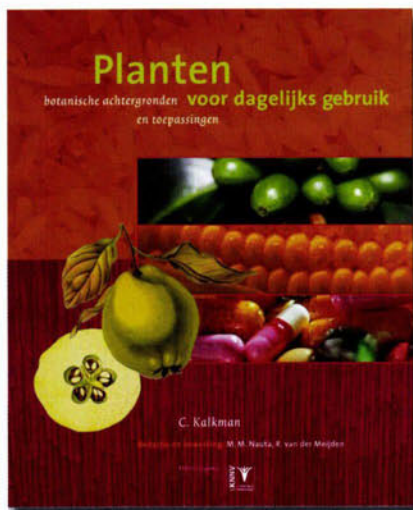
- JALINK, L.M., 1999. Op zoek naar mycologische kroonjuwelen van Nederland I. De 200 meest waardevolle kilometerhokken. Coolia 42: 143-162.
- JALINK, L.M., P.J. KEIZER, E. BROUWERS, R. DOUWES, G.J. IMMERZEEL, M.M. NAUTA, L.P. TOLSMAN & M. VAN TWEEL, 2001. Oog voor paddenstoelen: tips voor beheersmaatregelen gericht op behoud en herstel van mycologische waarden. Coolia 44 (4): 233-249.
- JALINK, L.M., 2002. De Mycologische kroonjuwelen van Limburg. Een verkenning ten behoeve van bescherming, beheer en onderzoek. Natuurhistorisch Maandblad 02 (4): 79-84.
- JALINK, L.M., 2002, P.J. KEIZER & E. BROUWERS, 2002. Paddenstoelen in schrale graslanden. Beheersadvies in het kort. Natuurhistorisch Maandblad 02 (4): 85-86.
- JANSSEN, P.B., 1985. Mycologische waarnemingen in het reservaat Schuitwater in het jaar 1984. Staatsbosbeheer, Driebergen.
- JANSSEN, P.B., 1986. Mycologische waarnemingen in het reservaat Schuitwater in 1985. Staatsbosbeheer, Driebergen.
- KEIZER, P.J., 2002. Paddenstoelen van natuurterreinen in Zuid-Limburg en hun indicatieve waarde voor het beheer. Natuurhistorisch Maandblad 02 (4): 59-66.
- KUYPER, TH. W. & E. ARNOLDS, 1996. Flora en Fauna 2030 - Fase III. Deelrapport Paddenstoelen. Nederlandse Mycologische Vereniging, Beilen & De Vlinderstichting, Wageningen.
- SPOORMAKERS, L.D.H., 1996. Paddenstoelen van de Beegderheide. Natuurhistorisch Maandblad 85: 192-196.
- SPOORMAKERS, L.D.H., 1998. Paddenstoelen van de Groote heide. Natuurhistorisch Maandblad 87 (1): 15-21.
- VEERKAMP, M. T., 1994. Invloed van de successie in bossen op de paddenstoelenflora. In: Th. W. Kuiper: Paddenstoelen en Natuurbeheer. Wetenschappelijke mededeling KNNV nr. 212. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht: 47-57.
- VERHEESEN, P. & B. DE VRIES, 1995. Sevenum 1994. Hoe schoon het rond Sevenum was en wat er zoal bij werd gezocht aan Peelpaddenstoelen in een ware werkweek. Coolia 38: 177-180.

BOEKBESPREKING

PLANTEN VOOR DAGELIJKS GEBRUIK BOTANISCHE ACHTERGRONDEN EN TOEPASSINGEN

KALKMAN, C., 2003. KNNV-uitgeverij, Utrecht. 352 pagina's. ISBN 90 5011 159 9. Te bestellen voor € 44,95 (€ 39,95 leden KNNV/NHGL), exclusief verzendkosten, bij de KNNV Uitgeverij in Utrecht, tel. 030-2333544; e-mail: info@knnvuitgeverij.nl. Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Van een indrukwekkend boek gesproken, dit is er eentje: 28,5 x 23 cm, 352 pagina's, een mooie harde kaft inbegrepen en 2,8 cm dik. Gewichtig is het ook met zijn 1,8 kg. Planten voor dagelijks gebruik is de tot boek herwerkte cursus Economische botanie die de auteur jarenlang doceerde. De inleiding bestaat uit een aantal korte hoofdstukjes die het algemeen kader waarin dit boek geschreven is, duidelijk maken. In feite worden de twee hoofdrolspelers, mens en plant, kort voorgesteld. De plant krijgt hierbij de meeste aandacht, maar de relatie met de mens is steeds heel consequent terug te vinden: planten voor dagelijks -menselijk- gebruik. Een

belangrijk deel van de inleiding gaat over de gemeenschappelijke geschiedenis van mens en plant: de landbouw en haar rol in het ontwikkelen van bruikbare planten.

In de volgende hoofdstukken, die de hoofdmoot van het boek uitmaken, worden ongeveer (schatting na snelle telling) 800 plantensoorten en -geslachten behandeld, meestal hogere planten, maar ook schimmels, paddenstoelen en wieren. Soms, bijvoorbeeld bij rijst en tarwe, wordt er uitgebreid aandacht aan besteed en wordt er ingegaan op variëteiten en ondersoorten, soms worden ze enkel vermeld. Al die planten worden onderverdeeld in vijf categorieën: eetbare planten, psychoactieve planten en genotmiddelen, oneetbare planten en ongewenste planten. Een indeling die de botanicus in me doet glimlachen, vooral die laatste categorie! Gelukkig worden voor die botanicus bij iedere soort de Latijnse naam en ook de familie vermeld, zodat we niet echt verloren lopen.

Eetbare planten worden verder onderverdeeld in zetmeelplanten, eiwitplanten, olieplanten en smakelijke planten. Elke categorie begint met een lijst van wat er te verwachten valt en dat is wel handig. Mijn nieuwsgierigheid werd natuurlijk gewekt door de smakelijke planten, ook al zo'n onconventionele "groep". Hier blijken al onze groenten en vruchten, van zeer dagelijkse

zoals worteltjes, tot specialiteiten als kiwano of babaco, hun plaats te hebben. Ook alle noten en de keukenkruiden en specerijen horen hier thuis. Bij de psychoactieve planten en genotmiddelen worden, naast verwachte zaken zoals tabak en koffie, bijvoorbeeld ook bier en sterke drank behandeld. Hout, vezels, kurk en papier krijgen uitgebreid aandacht in het hoofdstuk over on eetbare planten. Oneetbaar zijn ook harsen, gommen, was, verf-, looi- en geurstoffen en allerhande oliën. De ongewenste planten trokken natuurlijk ook mijn aandacht; hieronder vallen de onkruiden en parasieten en een aantal giftige soorten en ziekteverwekkers. Tenslotte

volgt er een hoofdstukje over nieuwe, of nieuw ontdekte planten en biotechnologie.

Het is teveel om op de sommen allemaal. Dit is typisch een boek dat je niet vastpakt om te gaan lezen, maar wel om iets op te zoeken of een plotse nieuwsgierigheid te bevredigen, om vervolgens te merken dat je een uur later nog steeds aan het bladeren en grasduinen bent. De aantrekkelijke vormgeving en een duidelijke structuur met een consequent doorgevoerd kleurengebruik helpen hier natuurlijk ook bij. De (foto)composities aan het begin van elk hoofdstuk doen je echt zin krijgen om verder te bladeren. De plantentekeningen zijn jammer genoeg nogal 'plat'; met iets meer diepte

zouden ze een puur genot zijn om naar te kijken. Mij overkwam het bij de specerijen: op een bepaald ogenblik wou ik toch (nog) meer weten, en toen bleek er geen literatuurlijst te zijn. Natuurlijk, een literatuurlijst bij een dergelijk groots werk zou al gauw een paar duizend titels moeten omvatten, maar toch heb ik dit als een gemis ervaren.

Het is een boek dat iedere rechtgeaarde, nieuwsgierige plantenliefhebber moet raken. Dat het, ondanks de enorme redactiekus die het moet gekost hebben, hier en daar toch nog een beetje op een cursus lijkt, neem ik er in elk geval graag bij.

Martine Lejeune

R E C E N T V E R S C H E N E N

HOOF, P.H. VAN, R.P.W.H. FELIX, P.J.M. VERBEEK, M.C. SCHERPENISSE-GUTTER & A.A.M. DE GOEIJ, 2003. De natuurwaarden van het Eendenmeer, Driessenven en Rondven. Inventarisatie van flora en fauna in 2002 in het kader van venherstel op de Bergerheide. 92 pp + 16 bijlagen. Bureau Na-

turbalans - Limes Divergens, Nijmegen, in opdracht van Zuiveringschap Limburg. Waterschap Peel & Maasvallei en Stichting de Marke. Het rapport is voor € 24,- (excl. verzendkosten) verkrijgbaar bij Bureau Natuurbalans - Limes Divergens, Nijmegen, tel.

024-352 88 01; e-mail: info@natuurbalans.nl. Het rapport ligt tevens ter inzage bij de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum Maastricht. Een samenvatting van het rapport is te lezen op de internetpagina van het Zuiveringschap Limburg (<http://www.zl.nl/>).

Op de Bergerheide in het Nationaal Park de Maasduinen liggen drie vennen, namelijk het Eendenmeer, het Driessenven en het Rondven. De laatste twee zijn in het voorjaar van 2000 en 2001 heringericht. Om de herinrichting te kunnen evalueren is een inventarisatie van de natuurwaarden (flora, broedvogels, amfibieën, libellen, dagvlinders, sprinkhanen, macrofauna & diatomaceën) uitgevoerd. De uitkomst hiervan worden uitgebreid in het rapport beschreven. Ook is de fysisch-chemische waterkwaliteit bij het onderzoek betrokken. Eenzelfde inventarisatie van het Eendenmeer had een enigszins andere doelstelling. Herinrichting van het Eendenmeer heeft namelijk, mede door gebrek aan kennis over de natuurwaarden, nog niet plaatsgevonden. De voorgenomen maatregelen zijn erop gericht de abiotische omstandigheden zodanig te herstellen dat de karakteristieke soorten zich weer kunnen vestigen. Omdat in en rond het Eendenmeer een aantal waardevolle soorten aanwezig is, zoals Kleine veenbes, Blauwborst en Geoorde fuut, is het van belang dat voor het uitvoeren van de

maatregelen rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van deze soorten. Het laatste hoofdstuk over inrichting, beheer en monitoring besteedt daarom aandacht aan de ontwikkelingsmogelijkheden van het Eendenmeer en de keuzes die hierbij gemaakt kunnen worden.

PEETERS, T.M.J. & M. REEMER, 2003. Bedreigde en verdwenen bijen in Nederland (Apidae s.l.). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. 96 pp. European Invertebrate Survey - Nederland (EIS), Leiden. Rapportnummer EIS2003-02. Te bestellen voor € 15,- bij het EIS, tel. 071-5687670; e-mail: eis@naturalis.nnm.nl. Het rapport is ook in te zien in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum Maastricht.

Al met het verschijnen van de voorlopige atlas van de Nederlandse bijen in 1999, werd duidelijk dat het niet goed ging met veel bijensoorten. Met dit voorstel voor de Rode Lijst is nu duidelijk geworden hoe het er precies voorstaat. Van de 338 in Nederland

aangetroffen bijensoorten staan er meer dan de helft op de Rode Lijst. In vergelijking met andere Rode Lijsten, blijken bijen ernstiger bedreigd dan de meeste andere groepen. In het rapport worden hiervan de mogelijke oorzaken aangegeven. De Rode-Lijststatus is bepaald door een combinatie van een zeldzaamheids- en een trendcriterium. De zeldzaamheid werd bepaald met de verspreiding van de soorten vanaf 1970 tot 2001, de trend door deze periode te vergelijken met het voorkomen vóór 1970. In het rapport wordt op deze methode uitgebreid ingegaan. Verreweg het grootste gedeelte behandelt de Rode-Lijstsoorten afzonderlijk. Hierbij worden onder meer de trend, het voorkomen van de soort in Nederland en enkele biologische eigenschappen gegeven. In de basistabel met alle gegevens achter in het rapport, wordt voor het eerst voor elke Nederlandse bijensoort een Nederlandse naam gepresenteerd.

STICHTING IKL, 2003. Jaarverslag vrijwillige weidevogelbescherming Limburg 2002. 24 pp. Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg (IKL), Roermond. Het is te bestellen bij de Stichting IKL (tel. 0475-386430; e-mail: ikl@ikl-limburg.nl). Het jaarverslag is ook in te zien in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum Maastricht.

Het jaarverslag behandelt de resultaten van het Project vrijwillige weidevogelbescherming voor het jaar 2002. De Stichting IKL coördineert dit project in Limburg. Het jaarverslag gaat allereerst in op het kader van het project en de uitgevoerde activi-

teiten. Daarna wordt ingegaan op de resultaten van het project in Limburg en per lokale groep samenwerkende vrijwilligers. Aan de vrijwillige weidevogelbescherming in Limburg werkten in 2002 maar liefst 157 boeren en 94 vrijwilligers mee op een oppervlakte van in totaal 2.403 hectare. Van de 1.244 nesten die werden gevonden, gemarkeerd en beschermd en waarvan het broedresultaat bekend is, bleken 947 nesten succesvol en gingen er 297 verloren. Het grootste deel hiervan betroffen Kievitsnesten. Andere weidevogels werden in mindere mate gevonden. Ondanks al de verrichte inspanningen, blijken weidevogels als de Grutto en Wulp, het in Limburg moeilijk te hebben. Ook werden van een aantal soorten voor het eerst nesten aangetroffen. Voorbeelden hiervan zijn Geelgors en Roodborsttapuit.

Wie zijn rapport, boek, etc. opgenomen wil zien in deze rubriek, kan een literatuurverwijzing met een korte inhoudsbeschrijving en bestelwijze opsturen naar de redactie o.v.v. "recent verschenen". De publicaties moeten betrekking hebben op voor Limburg relevante onderwerpen.

Guido Verschoor